

kruis dat in de Koptische Kunst in eindeloze variatie verwerkt is, heeft slechts de waarde van symbolisch ornament.

Wij mogen hier niet onvermeld laten, dat enkele kunsthistorici en archæologen de hierboven geschetste opvatting bestrijden; zij steunen daarbij op enkele oudheidkundige vondsten, die er inderdaad op schijnen te duiden, dat de wortels van de ikonografie der kruisiging op een vroeger tijdperk dan de 6de eeuw teruggaan. Tot deze monumenten behoort op de eerste plaats het zgn. „Spotcrucifix” uit de 3e eeuw, een krabbel gevonden op den muur van een soldatenwachtkamer in het voormalig keizerlijk paleis te Rome (afb. 2). De teekening stelt voor een mensch met een ezelskop, die aan het kruis hangt

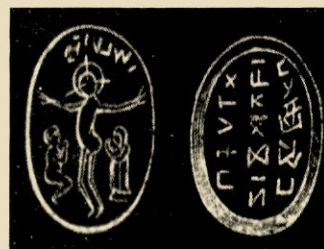

Afb. 3, Gesneden
agaath, 3e eeuw.
Britsch Museum

en aanbeden wordt door een staande figuur. Het opschrift „Alexamenos aanbidt zijn God” verduidelijkt de voorstelling, blijkbaar bedoeld als een parodie op de vereering van het crucifix door de Christenen. Dat zulke spotprenten in dien tijd niet zeldzaam waren getuigt Tertullianus; hij had er een onder oog en gehad, waarop Christus met ezelsoreen en hoeven aan het kruis hangende werd voorgesteld en door een onderschrift aangeduid als „de god der Christelijke ezelaanbidders”.

Vervolgens worden in het Britsch Museum twee gesneden agathen (afb. 3) bewaard, waarop Christus aan het kruis geflankeerd door twaalf kleinere figuurtjes, waarschijnlijk de twaalf Apostelen. Blijkens de half leesbare Grieksche inscripties *IXΘΥΣ* (ichthus) en *IΗΣΟΧΡΕΣΤ* (jesochrest) in spiegelschrift zijn het Grieksche zegels. Zij zijn gevonden in Roemenië samen met een aantal voorwerpen, die geen van alle later dan de 3e eeuw te dateeren zijn.

Een ander juweel, een jaspis (afb. 4) uit de Syrische stad Gaza, ook zeker vóór 500 gesneden, geeft een naakte figuur met nimbus en uitgespreide armen te zien, geflankeerd door een man en een vrouw in biddende houding.

Afb. 4, Jaspis in Gaza
(Syrië) gevonden, 3e eeuw

Volgens deze kunsthistorici is dit slechts het armzalig restant van een groot aantal monumenten uit de 3e tot 4e eeuw, waarop de kruisdood van Christus was afgebeeld doch die door den tand des tijds en door de verwoestingen van de Mohammedanen in de 7e en de Iconoclasten in de 8e eeuw voor ons verloren zijn gegaan.

Echter blijkt deze hypothese bij een nadere beschouwing op zwakke gronden te be-